

МАНЧЕВСЬКИЙ Д.І.

*магістрант спеціальності «Журналістика»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ВОЛИНЕЦЬ Г.М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

МЕТОДОЛОГІЯ МЕДІАКРИТИКИ В РОБОТІ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА

Медіатизація суспільства спричиняє серед іншого й потребу в критичному осмисленні масивних інформаційних потоків. Медіакритика є своєрідним компасом для як пересічних громадян, так і для журналістів. Поняття «медіакритика» визначається як «галузь творчої критико-журналістської та профільно-дослідницької діяльності» [1, с. 6]; як «пізнавальна діяльність, у процесі якої з суспільних, морально-етичних та професійних позицій надається оцінка окремим медіапродуктам та системі медіавиробництва у цілому» [1, с. 57-58]. Науковці зауважують, що медіакритика – «це не тільки «набір методів», але також сама медіадіяльність, принаймні частина цієї медіаактивності, яка спрямована на інші медіа, що загалом можна означити словами «медіа про медіа»» [2]. Західноєвропейські та американські дослідники визначають медіакритику ще ширше, включаючи до її складу зокрема й медіаграмотність [3]. Тому медіакритичні публікації сьогодні виконують соціально важливі функції.

У вітчизняній науковій думці є низка розробок, що присвячені вивченню медіакритики, це праці таких дослідників, як: О. Довженко, Б. Потятиник, О. Михайлюта, Н. Фенько та ін. Ґрунтовною є дисертація А. Сулім «Медіакритика в Україні: функції, тематика, проблематика», у якій розкрито поняттєвий і термінологічний інструментарій, узагальнено здобутки українських та зарубіжних дослідників, розкрито типологію медіакритики тощо. Б. Потятиник [2] стверджує: «не підлягає сумніву, що прадавня, зародкова критика медій існує так довго, як і самі медії», медіакритика ж у сучасному розумінні почала окреслюватись на початку ХХ ст. За словами науковців (А. Сулім, О. Чекмишев), в Україні медіакритика почала набирати популярності у 90-х роках минулого

століття [1]. Наразі медіакритика «стала вагомим обмежувачем деструктивних впливів мас-медіа на психіку людини» [1, с. 66].

Загалом медіакритика, у своїй фундаментальній формі, є систематичним дослідженням функціонування та впливу медіа. Медіа можна досліджувати з різних точок зору, використовуючи різноманітні методи, але методи медіакритики найчастіше розглядаються як набір «якісних» методологій, які дозволяють нам досліджувати ЗМІ та їх меседжі, а також наслідки, особливо соціальні, які можна обґрунтовано пов'язати з використанням цього медіасередовища. Медіакритика – це академічна галузь, яка досліджує засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо, газети, журнали та онлайн-медіа. Вона включає аналіз та оцінку різних аспектів цих медіа, включаючи їхній контент, виробничі процеси, структури власності та вплив на суспільство. Мета медіакритики – забезпечити критичний аналіз та коментарі щодо медіаіндустрії з метою сприяння більшій прозорості, підзвітності та демократичній участі в медіаполітиці та прийнятті рішень. Медіакритика охоплює широкий спектр підходів та методів, включаючи культурологічні дослідження, вивчення аудиторії та її реакцій.

За словами зарубіжних науковців, «одним із ключових викликів, з якими сьогодні стикаються медіакритики, є швидкі темпи технологічних змін та глобалізації, які трансформували медіаландшафт і зробили його регулювання та моніторинг дедалі складнішим. Однак, незважаючи на ці виклики, критика медіа залишається важливим інструментом для просування медіаграмотності, громадянської активності та соціальної справедливості. Критично досліджуючи медіаіндустрію, ми можемо краще зрозуміти її вплив на наше життя та працювати над створенням більш різноманітних, інклюзивних та демократичних медіасистем» [4].

Щодо вивчення й викладання методології медіакритики, то в цьому, за рекомендацією Б. Потятиника, «українським викладачам є чому повчитися в закордонних колег» [2]. Так, у NYU Steinhart's (університет у Нью-Йорку, США) у силабусі з медіакритики пропонуються для вивчення такі методи: семіотичний, ідеологічний (зокрема, марксистський), дискурс-аналіз, психоаналітичний аналіз, феміністичний аналіз, постколоніальний аналіз [цит. за 2]. За словами А. Сулім, «медіакритика спирається на науковий аналіз діяльності ЗМК в аспектах створення й рецепції медіатекстів, яким передбачено застосування загально-наукових, а також спеціальних методів дослідження – якісного та кількісного моніторингу ЗМК, контент-аналізу, семіотичного аналіз, концептуального аналізу, дискурсивного аналізу, аксіологічного аналізу» [1, с. 51]. Науковці зазначають, що медіакритика не має специфічних, унікальних,

притаманних лише їй методів; натомість використовуються методи таких наукових дисциплін, як «соціологія масових комунікацій (контент-аналіз, моніторинг, опитування), медіапсихологія, медіалінгвістика (семіотичний аналіз), медіааксіологія (концептуальний аналіз)» [1, с. 51]. Крім названих методів, медіакритики використовують методики оцінки, прогнозу, дискурс-аналізу; біографічний, історичний, літературний методи; феноменологічний аналіз. Про кожен із цих методів можна провести окреме дослідження, тож у цій розвідці викладено лише загальні тенденції.

Отже, медіакритика є одним із фільтрів сучасного медіапростору, своєрідним дороговказом для людей, які перевантажені інформацією, які шукають якісні медіапродукти. Медіакритика відіграє важливу роль у боротьбі з інформаційним шумом – надлишком суперечливої, неперевіреної, маніпулятивної або банально нерелевантної інформації. Вона не тільки критикує медіа, але й виконує функцію фільтра, орієнтира й інструменту захисту свідомості. Медіакритика від 90-х років до сьогодення значно трансформувалася: змінюються підходи для аналізу, вдосконалюється методологія, з'являються нові предмети дослідження (онлайн-медіа, соцмережі; соціально-політичні наративи, меседжі; пропаганда, дезінформація в їх нових трансформаціях; мультимедійні технології та їх вплив на аудиторію і под.); посилюється використання фактчекінгу. Під потреби сучасності модифікується й методологія медіакритики. Журналісти, які займаються медіакритикою, використовують низку методів, щоб професійно аналізувати, оцінювати й пояснювати, як працюють інші медіа, де є порушення стандартів, які є маніпуляційні тощо. Ці методи мають спільне з науковими підходами, але часто подаються у доступній, публіцистичній формі. Серед найбільш затребуваних: метод контент-аналізу, фактчекінг (текстів та візуального контенту), порівняльний аналіз, інтерпретативний та дискурсивний аналіз.

Список використаних джерел

1. Сулім А. Медіакритика в Україні: функції, тематика, проблематика : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпропетровськ, 2015. 18 с. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/K08.051.19/dissertation_5653aa44bab2a.pdf
2. Потятиник Б. Медіакритика в системі журналістської освіти України: Львів – Київ – транзит. Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. 2017. Вип. 42. С. 54–61.
3. Charles D. What's Media Criticism? URL: <https://dcharl2.wordpress.com/2016/10/09/whats-media-criticism/>
4. Goswami S. Media Criticism. URL: <https://www.kamrupcollege.co.in/upload/econtent/1729301089.pdf>